

Hyllest til Edvard Munch

□ Tekst og foto: Lone Strand Randal

Da vi verken har Munch-museet eller Nasjonalgalleriet i vår umiddelbare nærhet, bestemte jeg meg for at vi likevel skulle ha en markering på skolen vår av Munchs 150 år. Fjerde og sjuende trinn på Kolstad skole i Trondheim har over en lengre periode i år jobbet med bilder av Edvard Munch i anledning jubileet, mens femte trinn har "Skrik" som sitt mappebidrag i tegning.

Fjerde trinn

På fjerde trinn har vi jobbet lenge med historien om Edvard Munch. Vi har sett på bilder fra ulike perioder av hans virke, og elevene har fått høre historier både om Edvards liv og om historien bak flere av hans hovedverk. Spesielt ble de grepet av historien om Jeppe som var forelsket i Oda, som han ikke fikk. *Skrik* er selvfølgelig spennende og alle kjenner motivet fra før. Men nå fikk de høre historien bak motivet og det var forklarende og interessant for elevene.

Den første oppgaven vi gjorde var å male selve skriket med sort maling på A3-papir. Først studerte vi formen på skriket inngående og elevene assosierte hvilken form det hadde, før de satte i gang å male med bred pensel. For noen var det en utfordring å få formen stor nok, men alle klarte å fange det riktige uttrykket. Resultatet ble mange skrik hengt sammen på en stor utstillingstavle som vi har i hallen.

Den andre oppgaven vi gjorde på fjerde trinn var en gruppeoppgave. Vi har tidligere i år arbeidet med dybde og ulike nivå i maleri. Vi har blant annet vært på Trondheim Kunstmuseum og sett på rom i maleri og vi har laget titteskap med romvirkning i. Elevene valgte selv to bilder de ville arbeide med og valgene falt på *Pikene på broen* og *Melankoli*. De ble delt inn i grupper med tre i hver. En skulle lage bakgrunn, én mellomgrunn og én forgrunn. Bakgrunnen besto av himmel og vann på begge bildene, samt en strandlinje på *Melankoli*. På *Pikene på broen* valgte jeg også å beholde broen som deler av bakgrunnen. Mellomgrunnen på *Pikene på broen* utgjorde husene og trærne, mens det på *Melankoli* er hus, trær og en brygge. Forgrunnen er mennesker i begge bilder. Bakgrunnen ble tegnet og fargelagt på papp i ca A4-format. Mellomgrunnen og forgrunnen ble tegnet og så klippet ut. Vi ønsket i tillegg å lage bildene med en relieffvirkning. Elevene limte tykk papp i ett lag på mellomgrunnen og to lag på forgrunnen. På denne måten fikk de kjente bildene et nytt uttrykk.

Femte trinn

På skolen vår jobber vi med mappebidrag i alle fag. På femte trinn er *Skrik* tema i tegning, og er elevenes mappebidrag i ett av semestrene. Elevene jobber med *Skrik* som eksempel for flere formal-estetiske

elementer. Bildet har veldig tydelige linjer, både horisontale, vertikale og diagonale. Penselstrøkene er lange og forsterker formspråket. I tillegg jobber de med rom og dybde, med begrep som bakgrunn, mellomgrunn og forgrunn og de lærer om plassering av detaljer slik at romvirkningen blir forsterket. Et eksempel er forholdet mellom skriket i forgrunnen, de to vennene og båtene. *Skrik* bruker vi også i fargelære. Elevene lærer om primære, sekundære og tertiære farger samt valører. De studerer skrik inngående og de tegner trinn for

Elevarbeid, 4. trinn, Kolstad skole.

Elevarbeid, 4. trinn, Kolstad skole, fritt etter "Melankoli" av Edvard Munch, 1891.

trinn. Elevene jobber som regel etter det samme skribbildet, men koloritten hos elevene blir likevel ganske forskjellig. De oppfatter fargene ulikt og noen vil sette eget preg på bildet, med egne varianter. Men bildene er likevel lett gjenkjennbare.

Sjuende trinn

Sjuende trinn fikk først en grundig forelesning på en dobbelttime om Edvard Munch. Jeg hadde en stor powerpoint med bilder fra ulike perioder fra kunstnerens liv og virke. De fikk også en innføring i ekspresjonisme og vi så på hvordan Munch først var inspirert av impresjonistene, før han utviklet en særegen stil, som skulle få en helt spesiell betydning i kunsthistorien. Alle har hørt om Edvard Munch og elevene deltok aktivt med å utvide forelesningen med det de visste fra før. Særlig var det spennende med tyveriet av *Skrik* og *Madonna*, hvor *Skrik* dukket opp hos The Simpsons i Springfield. Elevene på sjuende trinn hadde også fått med seg at et av *Skrik*-bildene ble solgt for over 600 millioner. Mange av de (for dem) mer ukjente motivene som *Tenåring*, *Døden i pikeværelse* og *Livets dans*, grep elevene. Vi valgte ut noen bilder for analyse, og elevene følte at de forsto mye av innholdet i Edvard Munch sine bilder.

Elevene på sjuende trinn valgte seg et av bildene de hadde sett på forelesningen. De er delt i to grupper og jeg unngikk at flere på samme gruppe valgte samme motiv. På den måten fikk vi stor bredde i utstillingen. Elevene fikk i oppdrag å gjengi sitt motiv så likt som mulig. De har aldri tidligere kopiert et kunstverk, men materialet oljepastell, og det visuelle formspråket er veldig kjent for dem. Dessuten har de kunnskap om komposisjon og om hvordan det er fornuftig å arbeide seg ovenfra og ned i bildet. På bakgrunn av dette ble oppgaven veldig selvgående for de aller fleste. Jeg hadde kjøpt inn et stort skrin med Fila oljepastell og de hadde derfor uvanlig mange fargenyanser å arbeide med. Dette ble en ekstra utfordring for noen, mens det ble veldig spennende og frigjørende for de aller fleste. Med ekstra ark i samme papirkvalitet, var det spennende å lete etter en nyanse så lik originalen som mulig. Det må her nevnes at bildene de kopierte var skrevet ut fra internett og derfor noe ulik originalene. I tillegg hadde noen av dem veldig tydelige piksler. Elevene arbeidet med motivet sitt i tre dobbeltøkter og noen

i fire. Etter hvert som de ble ferdige, skrev de en liten tekst om bildet sitt. De fant informasjon på internett og i bøker. Denne teksten ble hengt opp under bildene på utstillingen.

De fleste ble ferdig med bildet sitt etter fire økter. I den fjerde og femte økta ble elevene satt sammen i grupper hvor de skulle male store plakater med "skrik-bakgrunn", men med en selvvalgt tegneseriefigur i front. Elevene arbeidet veldig selvstendig med dette. De kjenner tegnesalen godt og fant frem alt av materialer selv. Gruppen diskuterte seg fram til hvilken figur de ville ha med og hvordan denne karakteren skulle se ut. Det som var spesielt, var at ingen av gruppene valgte å gjengi sin figur som en kopi av hovedmotivet med hen-

dene opp langs siden av ansiktet. Men de gikk nøye inn i karakteren og kom frem til hvordan denne karakteren ville ha hendene i en "skrik-situasjon". Minni mus ble veldig lik Marilyn Monroe med hendene ut, mens Hello Kitty som vanligvis ikke en gang har munn, fikk en liten skrikende munn og hendene i kjent stil rett ut. En annen gruppe malte fra Family Guy og valgte å forandre perspektivet slik at han er sett ovenifra. Det forsterker at han er veldig liten og i dette tilfellet veldig sint.

Fortsettes side 8.

Elevarbeid fra Kolstad skole, fritt etter "Pikene på broen" av Edvard Munch, 1927.

Hyllest til Edvard Munch

Høytidelig åpning av utstilling (fortsettelse fra side 7). Da alle trinn var ferdige med sine oppgaver om Edvard Munch, arrangerte sjuende trinn høytidelig åpning av utstillingen; “En hyllest til Edvard Munch”. Fjerde, femte og sjette trinn var invitert og sjuende trinn ventet i hallen med Mosell i stettglass og saltstenger. “Skrik” sunget av Kari Bremnes runget over rommet hvor de fleste skrikmotivene var samlet. Etter at elevene hadde minglet litt og sett på bildene, holdt jeg en enkel åpningstale om Munch-året, før sjuende trinn hadde en fin beretning om Edvard Munch sitt liv. Etterpå fikk alle elevene se hele utstillingen som var hengt opp over to etasjer.

Bildene til fjerde trinn hang samlet i en korridor som leder til en nødutgang i enden. Her er det fantastisk lys det meste av dagen. Det forsterket relieffvirkningen i bildet og ga en veldig fin skyggevirksomhet. Bildene til femte trinn som ikke hang i hallen, hang i korridoren. Munch-motivene til sjuende trinn hadde fått eget utstillingsareal utenfor personalrommet og ekspedisjonen, samt i deres egne klasserom.

Jeg synes det er veldig viktig å gi elevene slike opplevelser. Ved å gjøre slike utstillinger til noe høytidlig, viser vi at vi verdsetter arbeidet deres og elevene lærer seg til å sette pris på hverandres uttrykk, samtidig som de har respekt for andres arbeid og de får henge i fred. Elever som får sine bilder hengt opp og presentert på en slik måte, opplever jeg gjør en veldig god innsats i timene og de sier seg ikke fornøyd med et arbeid før det er skikkelig gjennomarbeidet. Som en kollega av meg sa etter åpningen; “Det er jo slike ting elevene vil huske i ettertid. De husker jo ikke at norsktimen gikk akkurat som læreren hadde planlagt det”. Jeg er selvfølgelig helt enig og er veldig glad for at jeg kan få undervise i et fag som gir slike muligheter for opplevelser hos elevene våre.

Tekstskaping til utstillingen

Fjerde trinn brukte kunst og håndverkstimen sine dagen etter åpningen av kunstutstillingen til å ha tekstskaping til de ulike delene av utstillingen. Elevene har en egen Uteskolebok hvor de har skrevet fra ulike utflukter vi har hatt, og alle disse utfluktene hatt et kunstnerisk innhold. Nå var det vår egen utstilling vi besøkte og vi startet med *Skrik*. Alle elevene hadde nå hørt historien om Edvard som gikk bortover

veien med sine venner da himmelen plutselig ble farget blodig rød og han hørte et skrik gjennom naturen. Vi hadde først en god samtale om angst og hva det vil si å være skikkelig redd og det å ha angst. Alle hadde en opplevelse å fortelle om, hvor de hadde vært skikkelig redde. Elevene fikk i oppdrag (i “tankeskrive”-ånd som de er trent i jfr. Skrivesenteret) å bruke fire minutter på å skrive hva de assosierte med *Skrik*. Enten hva de så, visste eller følte da de satt der omgitt av ulike “skrik-uttrykk”. De aller fleste skrev om Edvard Munchs opplevelser og noen uttrykte at de syntes det var rart at vennene bare gikk videre uten å ta seg av Munch.

Vi gikk videre til deres egne bilder av *Pikene på broen* og *Melankoli*. Her valgte mange å skrive om melankoli og sjalusi som de relaterte til Edvard Munchs venn Jeppe som var ulykkelig forelsket. Her kom det tanker som: “Jeg skjønner ikke hva Jeppe ble så sur for. Han kan jo bare finne seg en ny dame. Er det så ille? Det er jo bare en dame!” Om *Pikene på broen* ble det skrevet “Det er så vakkert at jeg får lyst til å bare hoppe rett inn i bildet”. “Dette er ikke et trist bilde. Det har fine farger”. “I *Pikene på broen* ser pikene på vannet og lyset er så fint”.

Da vi kom til bildene av sjuende trinn, fortalte jeg om flere av motivene. Mange syntes *Madonna* var svært vågalt og de uttrykte glede over at det var en jente på sjuende trinn som hadde valgt dette bildet. Men de var forbløffet over at Edvard Munch ville male nakne mennesker! En elev skrev om *Madonna*: “Når jeg ser på bildet er det nesten som en forelskelse som bare fyker rundt *Madonna*”.

Veldig mange ble grepet av bildet *Døden*. De husket historiene om Edvard som mistet moren og søsteren sin da han selv var barn. “Når jeg tenker på *Døden*, tenker jeg på søsteren til Edvard som var syk og led med smerter. Det var Edwards verste opplevelse. Stakkars Edvard Munch”. “Det er et veldig trist bilde. Det finnes mange motiv slik han husket at det var da moren og søsteren Sofie døde”. “*Døden* er trist og skummelt”.

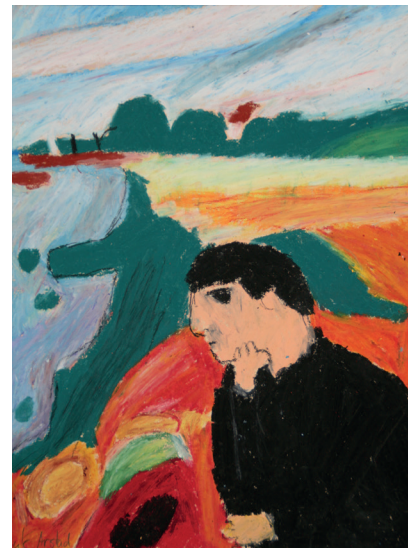
Særlig guttene ble fasinert av *Vampyr*. Det var litt vanskelig å få tak på hva Edvard mente med dette bilde. Trodde han på vampyrer? Historien om at kvinner sugde livet ut av han ble fanget opp av noen og de skrev selv blant annet: “Det er som om

kjærligheten blir sugd inn i vampyren”. “Når jeg ser på bildet synes jeg at det er mørkt, kaldt og blodig kjærlighet”.

Gjennom en slik runde med tekstskaping kom elevene nærmere inn på utstillingen, og jeg opplevde at absolutt alle hadde noe å skrive om til de ulike bildene. Elever som vanligvis er mer motvillig til skriving, følte at de kunne mye om temaet og at de hadde noe å fortelle. Etter hver skriverunde leste de opp det de hadde skrevet for hverandre. Noen rekker å skrive en

Elevarbeid fra Kolstad skole, fritt etter “Løsrivelse” av Edvard Munch, 1896.

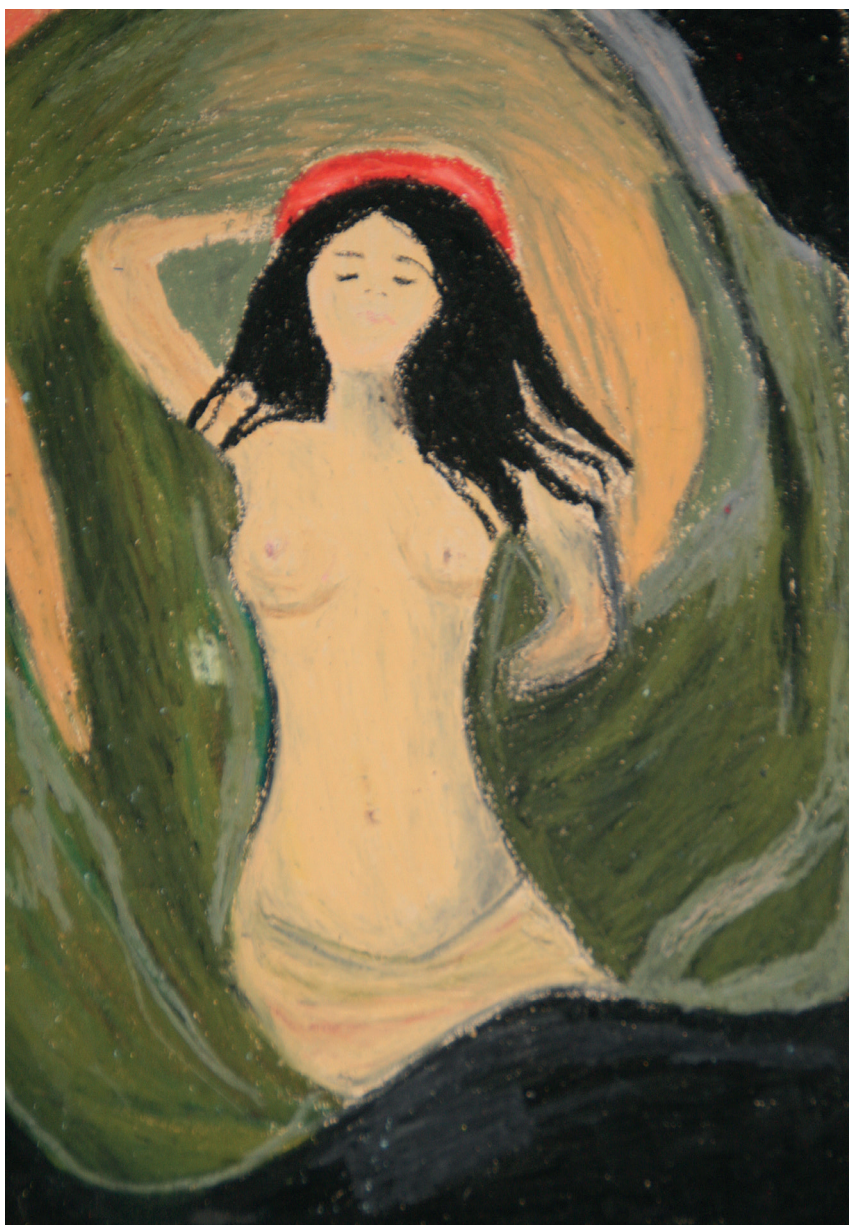

Elevarbeid fra Kolstad skole, fritt etter “Melankoli” av Edvard Munch, 1891.

side på tre, fire minutter, mens andre har en setning. Men da er til gjengjeld disse setningene veldig gode, og det er de fleste av disse jeg har gjengitt her.

Elevarbeid fra Kolstad skole, fritt etter "Togrøk" av Edvard Munch, 1900.

Elevarbeid fra Kolstad skole, fritt etter "Madonna" av Edvard Munch, 1894 -95.

Vi har ingen timer å miste

LMN har ordet

Utdanningsdirektoratet foreslår nå å endre opplæringslovens §1-1 slik at skoleeiere lokalt skal kunne omdisponere inntil 5% av timene i fag for hele grupper. En av begrunnelsene for å foreslå dette, er at land som har sterkere resultater enn Norge i internasjonale undersøkelser, har større fleksibilitet i tidsbruk enn det vi har. Når vi vet at testfagene som oftest er Norsk og Matematikk er det ikke vanskelig å tenke seg at disse vil bli styrket med flere timer og at dette kan gå på bekostning av praktisk-estetiske fag. Det presiseres at kompetansemålene fremdeles skal gjelde for alle fag, men hvordan målene skal oppnås for hele sammensatte grupper i fag som mister timer, problematiseres ikke.

Det er læreplanen som er styringsdokumentet i norsk skole og den rangerer ikke noen fag som viktigere enn andre. Faget Kunst og håndverk bygger svært godt opp under helt sentrale mål fra den generelle læreplanen knyttet til mening, samarbeid, nyskaping og bærekraftig miljø. Skole handler om å utdanne for framtiden og Norge kan ikke satse på råvareproduksjon alene. Arbeid med design fremmer kreativitet og problemløsning, og dersom kommende generasjoner skal kunne gjøre bærekraftige valg for fellesskapets beste, må slik kompetanse utvikles i grunnskolen.

Ved opptak til videregående opplæring teller alle fags karakterer like mye. Slik bør det være. For å sikre at skolene holder et faglig nivå, kan elevene bli trukket ut til muntlig eksamen. Inntil 2006 gjaldt dette alle fag, men med Kunnskapsløftet ble de praktiske-estetiske fagene utelatt. For å opprettholde likeverdighet bør disse fagene igjen kunne bli trukket ut til muntlig eksamen. Slik likeverdighet kan Stortinget velge å gjeninnføre når de behandler *Stortingsmelding nr. 20 (2012-2013) På rett vei. Kunnskap og mangfold i fellesskolen*, i juni. Det handler om å ville kvalitet i alle ledd.

Liv Merete Nielsen
Professor,
Høgskolen i Oslo og Akershus